

DIGUES-HO EN MOVIMENT!

El moviment, la dansa i la voluntat creadora

Maria João Sobrinho

Sociòlogia

Màster en Dansa Moviment Teràpia UB

Investigadora del Mètode d'Observació i Anàlisi del Moviment Laban

RESUMEN

Con la intención de usar la expresión artística como recurso de integración comunitaria en los procesos educativos y del desarrollo, se ha realizado la experiencia del uso de la danza, tomando como base el potencial creativo de la subjetividad de grupos de adolescentes en riesgo de exclusión social. Ello ha permitido reconocer el valor y función del arte en la construcción de la identidad y en la potencial capacidad creadora.

ABSTRACT

In order to use artistic expression as a resource for community integration in the educational and developmental processes, there has been the experience of the use of dance, based on the creative potential of the subjectivity of groups of adolescents at risk of social exclusion. This has allowed us to recognize the value and function of art in the construction of identity and the potential creativity.

"La dansa és simplement la vida en un nivell superior, perquè té el poder de representar-la, pot evidenciar la vida en totes les seves facetes mitjançant el moviment, suposa el realitzar moviments en determinats ritmes, dibuixar determinada geometria, amb determinada dinàmica, triant i seleccionant alguns modes entre totes les possibilitats del cos humà, intentant reflectir allò que necessita ser dansat"

Teresa Monsegur

"Digues-ho en moviment" és la memòria d'un projecte que va discórrer al llarg de dos anys i que va utilitzar el moviment, la dansa i l'art, en les seves múltiples dimensions, com a vehicles que donen suport al desenvolupament humà, la cohesió i inclusió social d'adolescents en risc d'exclusió social de la zona de l'Hospitalet de Llobregat: adolescents residents a CRAES, Centres d'Acollida, Centres de Residència Maternal, i altres usuaris derivades per l'equip d'Atenció dels Serveis Socials. El projecte ha estat desenvolupat per tres professionals de l'àmbit de la Dansa Moviment Teràpia i va comptar amb la participació d'altres artistes interdisciplinaris. Aquest és un projecte que va guanyar el premi de la convocatòria de "Activitats Culturals d'Impacte Social" de l'Obra Social de la Caixa i va comptar amb el suport del Programa Municipal d'Infància i Adolescència de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.

L'objectiu d'aquest article és apropar al lector un material valuós sobre l'aplicació de les arts en processos de desenvolupament, educatius i d'integració comunitària, compartint part del camí recorregut amb el moviment, la dansa i la pràctica artística. Aquests camins apunten a la necessitat d'obertura dels nous models estètics, socials, educatius, terapèutics, instaurant una nova pràctica que se serveix de la mediació de les arts expressives i de la ciència per intervenir i desenvolupar les disposicions, les habilitats, competències i els recursos personals.

L'eix fonamental del treball es va assentar en el reconeixement del potencial creatiu innat i considera la subjectivitat (el món intern del subjecte) com a matèria, font i instrument per a la construcció i pràctica artística. Així mateix, des de la trobada amb les pròpies vivències quotidianes, físiques i emocionals de les participants, es van generar diferents obres artístiques que van ser presentades en diferents espais comunitaris i culturals, com el Centre Cultural de Santa Eulàlia, amb la presentació de diverses mostres artístiques: la "videodansa" ARTRI Sensitive i Tulipes Blanques" (2010); l'obra de dansa "De la Infància als Somnis" (2010) i "Agua Turbias, escenas cotidianas de una adolescente" (2011). També es va fer al Centre d'Atenció i Informació a la Dona de l'Hospitalet de Llobregat, amb la presentació d'una exposició fotogràfica "Nos miralls (2011)" i a la Festa Municipal de la Infància, organitzada pel Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, amb la presentació d'una obra de dansa "Crit i Llibertat" (2011).

Les participants assumeixen un paper fonamental en el recorregut de la creació, en assumir com a creadores, intèrprets i directores de la producció artística, a més el repte que suposa relacionar-se amb el seu propi moviment, lliure dels llenguatges estereotipats, tècnics o estilitzats de la dansa, aprenent i descobrint a manifestar el seu si mateix en la creació de la pròpia dansa (dansautor). Descobrir en cadascuna la seva pròpia forma d'expressió, trobar aquest gest lligat a un context o situació que es vol evidenciar, deixant que el significat intern es faci cos, es comuniqui i interactui a través del moviment. La dansa és l'acció poètica i sublimada, modulada i narrada en el temps i en l'espai, és així el resultat i la síntesi del que s'ha construït i capturat.

Les obres artístiques tradueixen així l'ús d'un llenguatge viu més enllà de la paraula per dir alguna cosa d'un mateix i ens remetent a la vivència d'un procés creatiu per fer de la creació un acte realitzable i per tant, fer-ne una realitat viscuda en la pròpia pell amb

les seves escenes temudes, els seus paisatges interiors, les seves emocions, inquietuds, temors, anhels, esperances, somnis, sentiments i estats actuals -, agents narradors que ens porten un món simbòlic habitat per les protagonistes, així com un reflex abraçador dels seus esforços en transitar i recrear aquests llocs amb nous matisos i colors fent de les seves vides una obra de dansa.

Amb això, les participants descobreixen la força impulsora, creativa i transformadora de l'art, és així com des de l'elaboració de records, vivències quotidianes, personals poguessin expressar, desemascarar, observar, compartir, desvetllar, recrear i resignificar aspectes difícils de mostrar i assimilar. Destaco algunes de les temàtiques tractades en les diferents obres, que arran del desplegament de la pròpia iniciativa i de la voluntat creadora de les participants han pogut representar i visualitzar aspectes significatius de la seva conflictiva familiar, social i personal: la pertinença a bandes llatines i grups rivals; l'abús i maltractament familiar; l'exclusió escolar, l'amor i les seves manifestacions, els somnis, els vincles i els seus *jós* auxiliars. És aquí, on les participants s'endinsen en l'experiència del cos en moviment, deixant-lo parlar, murmurar, narrar les seves històries a través de les seves emocions i pensaments per trobar el seu propi llenguatge expressiu, el seu moviment, amb els seus esforços, la seva dinàmica i geometria que millor metaforitzin aquesta realitat.

Per a cada presentació artística es va facilitar un espai de diàleg entre les participants i el públic, on poguessin compartir, intercanviar impressions, reflexions i interrogants. Aquestes trobades es van desplegar davant d'un públic íntim, curios, atent i inquiet per conèixer i bussejar en els efectes d'aquesta experiència que, tal com tot el producte acabat, no deixa entreveure als ulls externs els aspectes relatius al procés vivencial de creació, transformació i elaboració, amb les seves dificultats, els seus avanços, retrocessos, els seus plecs i desplegaments. L'obra acabada, arribada a aquest punt, és en si mateixa un dialecte expressiu que troba la seva lectura i interpretació en el subjecte que és autor i intèrpret de la seva obra i que es va servir d'aquest codi per expressar alguna cosa de si.

És llavors quan sorgeixen algunes de les preguntes:

- *"De quina manera creuen que poden aplicar l'aprenentatge amb el moviment a la vida quotidiana?"*,
- *"Quines han estat les dificultats trobades a l'hora d'expressar les emocions a través del cos?"*,
- *"Quines conclusions han pogut extreure de l'experiència i com passaran d'una vivència corporal a una elaboració mental del que han viscut en el cos?"*,
- *"Com es va desenvolupar el procés creatiu fins arribar a la conformació de l'obra que presenten?"*, entre altres qüestions.

Les protagonistes ens sorprengueren a tots amb la seva extraordinària força, transparència, claredat i contundència en l'hora d'explicar el seu procés de creació i l'elaboració de la seva experiència viscuda, compartint una biografia de vegades més dura del que ens agradaria, i la trobada amb les qualitats i forteses troba-

des. Aquests espais van resultar ser moments d'autèntica màgia i sorpresa que potser només podem percebre per la commoció del nostre propi cos ressonant.

En síntesi, totes elles es referien a l'art i a la dansa com camins i vehicles en què descobrien noves formes de percebre llurs afectes, de bolcar l'inaudit, el dolorós, l'inexpressat, l'implícit, l'anhelat, el desitjat i l'íntim de seves vides, per transformar-los en recursos vitals capaços de fer front a les adversitats de les seves pròpies vides, ampliant i flexibilitzant la seva capacitat de reflexió, d'adaptació i els seus punts de vista. En altres termes, han pogut fer d'un espai estancat, un espai transitable, on anessin no només trobant noves formes de comunicar i sublimar el seu món intern, sinó també descobrint eines capaces de transmutar el rígid en flexible, el latent en manifest, obrint noves possibilitats de transitar per aquests espais interns i, alhora, externs.

En efecte, subratllo alguns dels efectes fonamentals que aquesta activitat ha tingut en el desenvolupament i adquisició de noves aptituds, competències i habilitats de les adolescents participants: desplegament de l'entusiasme, de la motivació, de les ganes de crear, compartir i intercanviar idees, reflexionant en el procés compartit i desenvolupant una actitud activa, d'escolta, empatia i respecte, reforçant el sentit de la subjectivitat; desenvolupament de la responsabilitat, implicació, cooperació i sentit de compromís en el treball conjunt (sentit de grup i cohesió com suport i alè en els processos de creació); capacitat d'assumir com a subjectes autors i directores de la producció artística i amb això la millora de la seva autoestima, capacitat d'afrontar i treballar amb temes o aspectes dolorosos de la seva història i amb això, l'enteniment i ús de l'art com a recurs comunicatiu per donar cabuda i expressió a les seves vivències, flexibilitzant i resignificant seus estats conflictius, capacitat d'identificar emocions, pensaments i expressar a través d'imatges i formes corporals que metaforitzen la seva realitat; desenvolupament de la capacitat crítica, reflexiva i de debat conjunt sobre temes abordats en les sessions. A cada sessió s'hi donava espai per expressar i verbalitzar opinions en relació a la pròpia vivència i a la de les altres -trobada de subjectivitats i intersecció de perspectives-. També permetia trobar una més gran plasticitat-flexibilitat: capacitat de desplegar repertoris i conductes diferents a partir dels ja instal·lats, desenvolupament d'habilitats i competències socials, com ara la capacitat d'expressar davant d'un grup, davant del públic (a l'escenari i en el col·loqui), de respecte de l'opinió de les companyes, d'escolta i resposta en els intercanvis d'idees, de lideratge i de col·laboració en un treball d'equip i, finalment, l'aprehensió del caràcter mediatitzador de la forma artística (el producte elaborat) com a camp d'expressió del món subjectiu del creador.

En definitiva, han descobert el valor i la funció de l'art en la complexa construcció de la identitat, de l'auto-imatge i l'auto-concepte, fent emergir el seu potencial i voluntat creadores. L'acte de creació assumeix un lloc destacat per a aquell que crea una cosa nova, alguna cosa diferent, perquè mentre crea, es recrea a si mateix, es re-inventa, es transforma, s'afecta i modifica al seu món i alhora al món que l'envolta. És aquí on es gesta l'aplicació de la Dansa Moviment Teràpia, que ens retorna al saber viscut i

encarnat del cos, el cos en moviment com a lloc d'experiència i agent de coneixement. Aquest abordatge integra acció, percepció, emoció i cognició, en una lectura dialèctica que pretén superar la visió dualista cos/ment.

"És des d'aquest accionar de l'experiència on es configuren les vivències i es construeixen els significats, en la intersecció del moviment sentit i el sentit del moviment"
(Diana Fishman)

"La creativitat es vincula a una qualitat exclusivament humana: la generació de nous significats i sentits que enriqueixen la comprensió i el desenvolupament (...) la creativitat està doncs estretament vinculada al canvi que promou desenvolupament"
(Mónica Sorín)

Què diria el cos si se l'escolta, si se'l deixa parlar? El treball amb el cos i el seu moviment ressonant permet operar allà on les paraules no són suficient via d'expressió i contacte, es relaciona amb el cos present, observable i amb el cos simbòlic i metafòric, afavorint l'acció comunicativa dels aspectes aïllats, negats, dissociats, sovint en cursos no lineals de pensament o acció, on anem tocant, processant, elaborant i recuperant aquests aspectes com a matèria viva, creadora i nutritiva per al propi desenvolupament, aprenentatge i creixement, per tal d'ampliar i multiplicar les perspectives, els significats atribuïts i amb això, conquistant noves formes de ser, d'estar i percebre, fent del cos un lloc on habitar.

Referències Bibliogràfiques:

- Fishman, D. *Relación terapéutica y empatía kinestésica*. Barcelona, Gedisa
Sorín, M. (1992) *Creatividad: Como, por qué, para quién?* Barcelona, Labor.
Monsegur, T. in www.danza-terapia.com
Wengrower, H.; Chaiklin, S. (2008) *La vida es Danza*. Barcelona, Gedisa.

